

אלי אלי למה עזבתני

1. בראשית רבה (וילנא) פרשה נח ד"ה ג רבי עקיבא

ג רבי עקיבא היה יושב ודורש והצבור מתנמנם בקש לעוררן אמר מה ראתה אסתר שתמלך על שבע ועשרים ומאה מדינה אלא תבא אסתר שהיתה בת בתה של שרה שחיתה ק"ו וכי וזי ותמלך על ק"ו וכי וזי מדינות.

בראשית רבה (וילנא) פרשה נח

ב (קהלת א) וזרח השמש ובא השמש, אי"ר אבא בר כהנא וכי אין אנו יודעין שזרח השמש ובא השמש אלא עד שלא ישקיע הקב"ה שמשו של צדיק הוא מזרחי שמשו של צדיק תבירו, יום שמת ר"ע נולד רבינו וקראו עליו וזרח השמש ובא השמש, יום שמת רבינו נולד רב אדא בר אבהו וקראו עליו וזרח השמש ובא...עד שלא השקיע הקב"ה שמשו של שרה הזרחה שמשו של רבקה, בתחלה הנה ילדה מלכה גם היא בניס ואח"כ ויהיו חיי שרה מאה שנה.

טור אורח חיים הלכות מגילה ופורים סימן תרצג

כ' ר"ע (ר' עמרם) ז"ל מנהג בשתי ישיבות ליפול על פניהם כיון שהוא יום נס ונגאלו בו צריכין אנו לבקש רחמים שיגאלנו באחרונה כבראשונה ובתשובה מצאתי שאין נופלים על פניהם וכן המנהג

2 מסכתות קטנות מסכת סופרים פרק יח

הלכה ב
בשבת היו אומרים, מזמור שיר ליום השבת, מזמור שיר לעתיד לבא, ליום שכולו שבת ומנוחה לחי העולמים; שכל המזכיר פסוק בעונותיו מעלה עליו כאילו בנה מזבח חדש והקריב עליו קרבן.

3 הלכה ג
בחנוכה, ארוממך יי"י. בפורים, שיגיון לדוד. ביום הראשון של פסח, הללו את שם יי"י, ויש אומרים אלהים אל דמי לך;

הערות על ברכי יוסף אורח חיים סימן תרצג

[ומעשה הגם שהמנהג לומר בפורים "למנצח על אלת השחר" כמ"ש הטור סי' קל"ג, ראוי לומר גם שיגיון לדוד, כיון שבחז"ל כך מבואר, והוא העיקר. וש"י"ר שעמד על זה החקרי לב שם, וכתב שאין קפידיא אלא לומר פסוק בעונותיו כ"ו. ע"ש. ועדין לא ברור לי כלל, דלכאורה עדיף לומר מהמובא בחז"ל, דהם קבעו מה הוא פסוק בזמנו. אלא שמי יכול לשנות מהמוכס בסידורים וכו'].

4.תהלים כב

(א) לְמַנְצֶחַם עַל אֵלֶיךָ הַשָּׁחַר מִזְמוֹר לְדָוִד :

(ב) אֱלֹהִי אֱלִי לִמָּה עָצַבְתָּנִי כְחוֹז מִיִּשְׁמַעְתִּי דְבָרֵי שְׁאֲגוֹתִי :

(ג) אֱלֹהֵהִי אֶקְרָא יוֹמָם וְלַיְלָה תַּעֲזָה וְלֹא דוֹמְיָה לִי :

תהלים ז

(א) שִׁגְיוֹן לְדָוִד אֲשֶׁר שָׁר לִיקְוֹן עַל דְּבָרֵי כּוֹשׁ בְּן יִמְיָנִי :

(ב) יִקְוֹן אֱלֹהֵהִי בֶּן הַסִּיטִי הוֹשִׁיעֵנִי מִכָּל רִדְפֵי וְהַצִּילֵנִי :

5 תלמוד בבלי מסכת יומא דף כט עמוד א

אמר רבי אבהו: מאי טעמא דרבי - דכתיב +תהלים כב+ למנצח על אילת השחר, מה אילה זו קרינה מפצילות ולכאן - אף שחר זה מפציע לכאן ולכאן. **אמר רב זירא**: למה נמשלה אסתר לאילה - לומר לך: מה אילה רחמה צר, וחביבה כל בעלה של שעה ושעה כשעה ראשונה - אף אסתר היתה חביבה על אחשוורוש כל שעה ושעה כשעה ראשונה. **אמר רב אסי**: למה נמשלה אסתר לשחר? לומר לך: מה שחר סוף כל הלילה - אף אסתר סוף כל הסיים - והא איכא חנוכה! - ניתנה לכתוב קא אמרינן. - הניחא למאן דאמר אסתר ניתנה לכתוב, אלא למאן דאמר אסתר לא ניתנה לכתוב מאי איכא למימר? - מוקים לה כרבי בנימין

בר יפת אמר רבי אלעזר. דאמר רבי בנימין בר יפת אמר רבי אלעזר: למה נמשלו תפלתן של צדיקים כאילת - לומר לך: מה אילה זו, כל זמן שמגדלת קרינה מפצילות, אף צדיקים - כל זמן שמרבין בתפלה תפלתן נמשעות.

6. אסתר פרק ד

(ג) ויִאמֶר מֶרְדֳּכָי לְהַשִּׁיב אֶל אֶסְתֵּר אֶל תְּדַמִּי בְּנִמְשֵׁךְ לְהַמְלִיט בֵּית הַמֶּלֶךְ מִכָּל הַיְּהוּדִים :

(יד) כִּי אִם הִחָרֵשׁ תִּחְרִישִׁי בְּעַת הַזֹּאת רַחֵם וְהַצִּילָה יַעֲמֹד לַיְּהוּדִים מִמָּקוֹם אַחֵר וְאַתְּ וְבֵית אֲבִיךָ תֵּאבְדוּ וְאִנִּי יוֹדֵעַ אִם לַעֲזֹב בָּזֹאת תַּעֲזֹב לְמַלְכוּת :

(טו) וְתֹאמַר אֶסְתֵּר לְהַשִּׁיב אֶל מֶרְדֳּכָי :

(טז) לָךְ פְּלוֹס אֶת כָּל הַיְּהוּדִים הַנִּמְצָאִים בְּשִׁשְׁנֵן וְצוּמוֹ עָלֶי וְאַל תֵּאֱכָלוּ וְאַל תִּשְׁתּוּ שְׁלֹשֶׁת יָמִים לְלֵילָה וְיוֹם גַּם אֲנִי וְנִגְרָתִי צָרוּם בֵּן וּבִתּוֹ אֲבוֹא אֶל הַמֶּלֶךְ אֲשֶׁר לֹא בָדֹת וְכֹאֲשֶׁר אֲבִדְתִּי אֲבִדְתִּי :

(יז) וְיַעֲבֹר מִיָּדְכִי וְיַעַשׂ כְּכָל אֲשֶׁר צֻוֵּיתָה עָלַי אֶסְתֵּר :

7 ויקרא רבה (וילנא) פרשה יג ד"ה א"ר שמואל

משח ראה את המלכויות בעיטוקן את הגמל זו בכל שנאמר (תהלים קלא) אשרי שישלם לך את גמולך שגמלת לנו, את השפן זו מדי, רבן ור' יהודה ברבי סימון רבנן אמרי מה השפן הזה יש בו סימני טומאה וסימני טהרה כך היתה מלכות מדי מעמדת צדיק ורשע אמר רבי יהודה ברבי סימון **דריש האחרון בנה של אסתר היה טהור מאמו וטמא מאביה** ואת הארבעת זו יון אמו של תלמי ארבעת שמה שמה החזיר זו פרס

7.תלמוד בבלי מסכת מגילה דף טו עמוד ב

ותעמד בחצר בית המלך הפנימית. אמר רבי לוי: כיון שהגיעה לבית הצלמים - נסתלקה הימנה שכניה, אמרה: +תהלים כ"ב+ **אלי אלי למה עזבתני**, שמא אתה דן על שונג כמיד ועל אונו כרצון? או שמא על שקראתיו כלב, שנאמר +תהלים כ"ב+ **הצילה מחרב נפשי מיד כלב ויחידתי**. חזרה וקראתו אריה, שנאמר +תהלים כ"ב+ הושיעני מפי אריה. ויהי כראות המלך את אסתר המלכה, אמר רבי יוחנן

מהרש"א חידושי אגדות מסכת יומא דף כט עמוד א

מה אילה זו קריה מפצילות כ"ו. ר"ל שמתחדשין קרינה בכל שנה ומפצילות כפרש"י לקמן כך השחר מתחדש בכל יום ומפציל לכאן ולכאן:

8 תלמוד בבלי מסכת מגילה דף יז עמוד א

ומה מעבודות לחירות אמרינן שירה - ממיתה לחיים לא כל שכן? - אי הכי הלל נמי נימא: - לפי שאין אומרים הלל על נס שבחוצה לארץ. - יציאת מצרים דנס שבחוצה לארץ, הכי אמרינן שירה? - כדתינא: עד שלא נכנסו ישראל לארץ הוכשרו כל ארצות לומר שירה. משנכנסו ישראל לארץ לא הוכשרו כל הארצות לומר שירה. רב נחמן אמר: קרייתא זו הלילה, רבא אמר: בשלמא התם +תהלים קי"ג+ הללו עבדי ה' - ולא עבדי פרעה, אלא הכא - הללו עבדי ה' ולא עבדי אחשוורוש! אכתי עבדי אחשוורוש און.

9 תלמוד בבלי מסכת מגילה דף ז עמוד א

אמר רב שמואל בר יהודה: שלחה להם אסתר לחכמים: קבעוני לדורותי! שלחו לה: קנאה את מעוררת עלינו לבין האומות. שלחה להם: כבר כתובה אני על דברי הימים למלכי מדי ופרס. רב ורב חנינא ורבי יוחנן ורב חביבא מתנו. בכוליה סדר מועד כל כי האי זוגא חלופי רבי יוחנן ומעיל רבי יונתן: שלחה להם אסתר לחכמים: כתבוננו לדורות. שלחו לה: +משלי כ"ב+ הלא כתבתי לך שלשים, שלשים ולא רבעים. עד שמצאו לו מיקרא כתוב בתורה +שמות י"ז+ כתב זאת זכרון בספר, כתב זאת - מה שכתוב כאן ובמשנה תורה, זכרון - מה שכתוב בבבאיים, בספר - מה שכתוב במגילה.

10 אסתר פרק י

(א) וַיֵּשֶׁם הַמֶּלֶךְ אַחֲשֵׁרֶשׁ אֲחֻשְׁרוּשׁ מִסַּע הָאָרֶץ וְאִנִּי הָיִים :

(א) בשנת שתיים לדריוש - הוא דריוש מלך פרס שהיה אחר אחשוורוש ומצוינו במדרש ויקרא רבה שבה שר אסתר היה ובימי כורש הראשון על זרובבל ויהושע הכהן מבבל לירושלים ברשיון כורש שנאמר (נזרא ט) מי בכל עמו וגוי ועמדו צרי יהודה ובנימין ושלחו איגרותיה' **לכורש לצוות לבטל מלאת בית המקדש שהתחילו (נצוח ובטלים) מיום ההוא בטלו כמפורש (נצור, ד) באיון בטילת עבידת בית אלהא וגוי ובטלה שלש שנים שמוך כורש וארבע עשרה של אחשוורוש ושנה הראשונה של דריוש בנו ובשנת שתיים נאמרה בבואה זו לחגי לזרוז לחזור ולבנות במלאתה ולא ידאו כי לא יבטלו העכו"מים שהקב"ה יצליחם:**
רש"י דניאל פרק ח פסוק כא

(כא) המלך הראשון - הוא אלכסנדרוס מוקדן שהודן את דריוש בן אסתר כמו שמצינו בספר יוסיפון:

17 אלשיך תהלים כב

(א) למנצח על אילת השחר כ"י. רבותינו ז"ל (מגילה ד"א, טו ב) הסכימו שעל אסתר המלכה ידבר. וראוי לשיר לב מי הכניס את דוד בזה לומר מזמור לדוד, וגם על פי דרכנו נעוית לב אל אומרו למנצח ומזמור. אך יתכן במאמרם ז"ל (מגילה יב ב) על פסוק (אסתר ב ה) איש יחודי היה וכי קרי ליה יהודי וקרי ליה ימיני, אלא בשביל דוד דאית מיהודה, דאי לא שבקיה לשמעי והוה קטיל ליה לא הוה נפיק מניה מרדכי. והנה אסתר גם היא נולדה ממאן דנפק מניה מרדכי, ובוה יאמר למנצח על אילת השחר היא אסתר שהקב"ה הצליחה, והנה המזמור הזה בעצם יאות וראוי לייחסו לדוד, שאכלמלא הוא לא יצאת לעולם ולא נצולו ישראל על ידו, וזהו מזמור לדוד:

שמואל ב פרק טז

(יא) ויאמר דוד אל אבישי ואל כל עבדיו הנה בני אשר יצא מפעמי מבפש את נפשי ואף כי עתה בן הימיני הנחו לו ויסקל פי אומר לו יקום:
(יב) אולי יראה יקום בעוני פעמי והשיב יקום לי טובה תחת קללתי היום הזה:
(יג) ויגל דוד ואנשיו בדרך ס ושמעי הלך בצלע הנה לעמתי הלוך ויסקל ויסקל באבנים לעמתי ועפר בעפר:

16 תלמוד ירושלמי מסכת יומא פרק ג דף מ טור ב ה"ב

רבי חייא רובא ורבי שמעון בן חלפתא הוה מהלכין בהדא בקעת ארבל בקריצתה ראו אילת השחר שבקע אורה אמר רבי חייא רובא לרבי שמעון בן חלפתא בר ר' חייא גאולתו של ישראל בתחילה קימנא קימנא כל שהיא הולכת היא הולכת ומאיר מאי טעמא כי אשב בחושך ה' אור לי כד בתחילה ומרדכי יושב בשער המלך ואחר כך וישב מרדכי אל שער המלך ואחר כך ויסקו המן את הלבוש ואת הסוס וגוי ואח' כך ומרדכי יצא מלפני המלך בכבוש מלכות ואחר כך ליהודים היתה אורה ושמחה

(ב) וכל מעשה תקיפו וגבורתו ופרשיות גדולות מרדכי אשר גדלו המלך הלא הם פתוברים על ספר דברי הימים למלכי מדי ופרס:
(ג) כי מרדכי היהודי משנה לפלך אחשוורוש וגדול ליהודים ונצוי לרב אחיו דרש טוב לעמו ודבר שלום לכל ירעו:

12 תלמוד בבלי מסכת חולין דף קלט עמוד ב

משה מן התורה מנין? +בראשית ו' +בשם הוא בשר, המן מן התורה מנין? +בראשית ג' +המן העץ, אסתר מן התורה מנין? +דברים ל"א +ואנכי הסתר אסתיר, מרדכי מן התורה מנין? דכתיב +שמות ל' +מר דרור ומתרגמינן: מירא דכא.
רש"י מסכת חולין דף קלט עמוד ב
למעשה אסתר - הסתר אסתיר בימי אסתר יהיה הסתר פנים ומצאוהו צרות רבות ורעות.

13 דברים פרק לא

(טז) ויאמר דוד אל משה הנך שכב עם אביגד (קם קדם הזה וזנה אחרי אלהי נכר הארץ אשר הוא בא שפחה בקרבו ועבדני והפך את בריתי אשר כרתי אתי:
(יז) וחרה אפי בו ביום ההוא ועבדתי והסתרתי פני מהם והנה לאכל ומצאוהו רעות רבות וצרות ואמר ביום ההוא הלא על פי אין אלהי בקרבי מצאוני הרעות האלה:
(יח) ואנכי הסתר אסתיר פני ביום ההוא על כל הרעה אשר עשה כי פנה אל אלהים אחרים

14 ויקרא פרק כו

(מג) והאנך תעזב מהם ותנאך את שבתותיהן השפחה מהם והם ירצו את עונם יען ובעיני במשפטיו מאסו ואת חקתי געלה נפשם:
(מד) ואף גם זאת בהיותם בארץ איביהם לא מאספתים ולא געלתים לכלתם להפר בריתי אתם כי אני יקום אלהיהם:
(מה) וזכרתי להם ברית ראשנים אשר הוצאתי אתם מארץ מצרים לעיני הגוים לקחת להם לאלהים אני יקום:
(מו) אלה החקים והמשפטים והתורות אשר נתן יקום בינו ובין פני ישראל פהר סיני פד משה: פ

אסתר רבה פתיחות

ד שמואל פתח (ויקרא כ"ו) ואף גם זאת בהיותם בארץ אויביהם לא מאסתים ולא געלתים לכלותם להפר בריתי אתם כי אני ה' אלהיהם, לא מאסתים בבבל, ולא געלתים במדי, לכלותם ביון להפר בריתי אתם במלכות הרשעה, כי אני ה' אלהיהם לעתיד לבא, תני ר' חייא לא מאסתים בימי אספסאנוס, ולא געלתים בימי טרקוויונוס, **לכלותם בימי המן, להפר בריתי אתם בימי רומיים, כי אני ה' אלהיהם בימי גוג ומוגו.**

(ה) איש יהודי הנה בשושו הפירה ושמו מרדכי בן גארי בן שמעי בן קיש איש ימיני:
(ו) אשר הגלה מירושלים עם הגלה אשר הגלתה עם יגנה מלך יהודה אשר הגלה גובדנאצר מלך בבל:

15 חגי פרק א

(א) בשנות שתיים לדריוש המלך בחדש הששי ביום אחד לחדש הזה דבר יקום ביד חגי הנביא אל וזבדל בן שאולתיאל פחת יהודה ואל והושע בן יהוצבד פתחו הגדול לאמר:
(ב) כה אמר יקום יבאואת לאמר הנה הזה אמרו לא עת בא עת בית יקום להפנות: פ
(ג) וזה דבר יקום ביד חגי הנביא לאמר:
(ד) העת לכם אתם לשבת בבתיתכם ספונים והפית הזה חרב:

רש"י חגי פרק א